

blev loyaliteten sat på hård prøve, men kun enkelte forbrød sig mod regeringens politik og forduftede med nogle af de fanger, de var sat til at passe på. Det var med andre ord et spørgsmål om levebrødet, hvis man satte sig op mod reglementet og de foresatte i den vanskelige tid. Kun en enkelt af disse synes at have sat sine medborgere så meget højere end hensynet til regeringens politik og reglementernes orden, at han led på sin sjæl derved (inspektør Waagensen). I øvrigt er besættelses- og retsopgørets tid meget karakteristisk set fra væsenet mest et spørgsmål om overbelægning af cellerne som følge af tyske beslaglæggelser, stigende kriminalitet og flere arrestationer og interneringer.

Forfatteren søger i flere sammenhænge at give korte historiske rids som baggrund for at følge institutionsudviklingen, men det bliver ved forsøget. Der er for langt fra disse rids, hvor det går over stok og sten, til de konkrete forhold i fængselsvæsenet – som f.eks. s. 131ff., hvor vi fra verdenspolitikken lander i den ny tjenestemandsoverordning og indførelse af en titelændring for vagtmestre (s. 134). Det kommer ikke til at hænge sammen. Sine steder er detaljeringniveauet sådan, at man må spørge, om dette nu er nødvendigt. Et eksempel: For dem der vil vide, hvor mange lommer der var i uniformsbukserne hos en fængselsbetjent i 1940, vil svaret være at finde her! Den slags detaljer er der mange af. Anmelderen skal ikke røbe hverken antallet af lommer eller sidetallet, hvor oplysningen er at finde, her, men overlade det til den nysgerrige bruger af bogen. Hun eller han vil opdage, at hverken den meget knappe indholdsfortegnelse eller det afsluttende »Sagregister over afsnitsoverskrifter« vil lede til denne oplysning. Under »Uniformer« vil man også lede forgæves, kan det dog røbes. Et personregister er udeladt. Tilsammen gør det denne »fortæl-

lende kildeugave« tungere at anvende, end det strengt taget havde været nødvendigt. Hvis bogen alligevel kunne være med til at styrke den videnskabelige interesse for denne side af socialhistorien, var det slet ikke så ringe endda. Den dokumenterer endnu engang, at der her ligger et stort materiale med mange muligheder.

John T. Lauridsen

Søllerød i sort og hvidt 1940-45. (Søllerød Museum i samarbejde med 5. maj Komitéen, 1995). 179 s.

Jubilæumsår i forbindelse med Besættelsen kaster altid lokalhistoriske udgivelser af sig, og erfaringsmæssigt er kvaliteten mildest talt stærkt svingende. 50-året for Danmarks befrielse i 1995 var ingen undtagelse.

Denne bog om Søllerød kommune hører bestemt til i den gode ende. Den er skrevet og tilrettelagt af to faghistorikere og to folkeskolelærere med tilknytning til Søllerød Museum og Byhistorisk Arkiv for Søllerød Kommune.

Bogens lidt spøjse titel skal angiveligt knyttes til lysene om aftenen den 4. maj 1945, som symboliserede, at efter sort kommer hvidt. Umiddelbart vil anmelderen dog mene, at titlen rummer en dobbeltydighed, for bogen præsenterer ikke mindre end 250 sort-hvide fotos, som langt hen ad vejen var høsten af en lokal udstilling i jubilæumsåret 1985. Der er derfor nærmest tale om et billedværk af kalejdoskopisk karakter. De enkelte fotos eller grupper af fotos, som gennemgående er af fin kvalitet, er forsynet med udførlige billedtekster og er bundet sammen af tematiske tekstafsnit. Disse er forklarende/reflektoriske og ganske velformidlede. Gennem dem får den lokale læser sat tildragelserne ind i et større perspektiv.

Følgende emner tages under behandling gennem den lokale optik: kapitula-

tionsdagene, englændernes ankomst, interneringerne af mistænkte landssvigere, besættelsestidens hverdag med alt hvad den indebar af varemangel, civilt beredskab, vagtværn mv. Dertil modstandens udvikling, den passive såvel som den aktive, og den tyske tilstedeværelse både før og efter den 5. maj 1945.

Søllerød adskilte sig på disse områder ikke væsentligt fra resten af landet. Enkelte lokale specialiteter bydes der dog på. F.eks. benyttede Hitlerjugend fra efteråret 1943 frem til befrielsen herskabsvillaen Henriksholm i Vedbæk som uddannelsescenter, og der var stationeret ungarske tropper i Høvelte.

Helt specielt for Søllerød kommune var imidlertid, at den nazistiske ungdomsafdeling NSU's førerskole var placeret i Holte, i herskabsvillaen Breidablik. Herfra bringes en række fremragende (og indiskrete) fotos.

De ovennævnte grupper behandles i kapitlet »De uønskede«, og det er karakteristisk for bogen, som for en del andre nyere lokalhistoriske udgivelser om Besættelsen, at perspektivet rækker

ud over den lokale modstandsbevægelse og også ud over den 5. maj 1945. Når dertil kommer, at tidsdistancen synes at fremme nøgternheden, får man et betydeligt mere nuanceret billede af »De fem onde år«. Naturligvis bliver også i denne udgivelse den lokale modstandsbevægelse indgående omtalt. Anderledes kan det ikke være, bl.a. fordi kilde-materialet er rigeligt. Således indeholder bogen en styrkeliste over modstandsbevægelsen i lokalområdet, som i øvrigt fik en central placering i Sjællandssammenhæng, da Sjællandsledelsen den 1. maj 1945 forlagde sit hovedkvarter til Holte.

En væsentlig anke har anmelderen dog – og bogens lodighed *skærper* udelukkende denne anke: Bogen er komplet uden annotering, end ikke en litteraturliste finder man. Eneste vejledning får man i forordet, hvor det anføres, at bogen står i gæld til en artikel skrevet i Søllerødbogen 1986. Tydeligvis bygger bogen dog i høj grad også på senere tilkomne kilder, herunder publicerede arbejder.

Henrik Skov Kristensen

ØKONOMISK OG SOCIAL HISTORIE

Palle Uhd Jepsen: *Harpuner i Arktis. Hvalfangst ved Svalbard i 1600-årene*. (Fiskeri- og Søfartsmuseet, Saltvandsakvariet, 1994). 144 s.

I 1500-årene begyndte den kommercielle hvalfangst, og aktiviteten i 1500-1600-årene er emnet for denne bog, der giver langt mere, end undertitlens stedbetegnelse *Svalbard* angiver. Vi får hvalfangstens forhistorie tilbage til 800-årene, forud for en introduktion af Svalbard med historien om opdagelsen af

denne øgruppe, som derefter skildres nøje. De forskellige hvalarter og deres biologi og livscyklus beskrives, grønlandshvalen, nordkaperen, pukkelhvalen. De forskellige hvalprodukter gennemgås, ligeledes fangstmetoderne, med en detaljeret skildring af det farlige erhverv udøvet under fjerne og fremmedartede himmelstrøg med kulde, storme og isnende snebyger. I den første tid foregik fangsten fra landstationer, og vi får en detaljeret skildring af metoden, med harpuner, aflivning, flænsning og